

Jednotlivé kapitoly zpracovali:

- JUDr. Vladimír Balaš, CSc. – část druhá, kapitola I., oddíl 1.1;
část třetí, kapitola I., oddíly 1.5.2
a 1.5.3
- JUDr. PhDr. Veronika Bílková, PhD., E.MA
– část první, kapitola IV.; část třetí,
kapitola I. s výjimkou oddílů 1.5.2
a 1.5.3, kapitola VIII.; část čtvrtá,
kapitola II., oddíl 2.3
- JUDr. Jan Hladík – část třetí, kapitola VII.
- prof. JUDr. Dalibor Jílek, CSc. – část druhá, kapitola II., oddíly 2.1,
2.2, 2.4; část třetí, kapitola II.;
část čtvrtá, kapitola II., oddíl 2.2
- RNDr. Marek Jukl, Ph.D. – část čtvrtá, kapitola I.; závěr
- doc. JUDr. Jan Ondřej, CSc., DSc. – část první, kapitola II.; část druhá,
kapitola I, oddíl 1.2; část třetí,
kapitola III., kapitola IV.,
kapitola V., kapitola VI., závěr
- prof. JUDr. Pavel Šturma, DrSc. – část první, kapitola I., kapitola III.;
část druhá, kapitola II., oddíl 2.3;
část čtvrtá, kapitola II., oddíl 2.1,
kapitola III.

Obsah

Úvodní slovo	V
Předmluva	IX
Přehled použitých zkratk	
Část první. Vymezení pojmu a systémových vazeb mezinárodního humanitárního práva	1
Kapitola I. Pojem práva ozbrojených konfliktů a mezinárodního humanitárního práva	1
1.1 Úvod	1
1.2 Rozlišení mezi ius ad bellum a ius in bello	2
1.3 Vznik pozitivněprávní regulace použití síly. Ius ad bellum nebo ius contra bellum	2
1.4 Relativní samostatnost práva ozbrojených konfliktů (ius in bello)	5
1.5 Definice mezinárodního humanitárního práva	7
Kapitola II. Vztah mezinárodního humanitárního práva k právu odzbrojení	11
2.1 Vymezení pojmů týkajících se odzbrojení jako odvětví mezinárodního práva	11
2.2 Právo odzbrojení a mezinárodní humanitární právo	13
Kapitola III. Vztah mezinárodního humanitárního práva a mezinárodního práva lidských práv	19
3.1 Úvodní vymezení.	19
3.2 Aplikovatelnost lidských práv v situacích ozbrojeného konfliktu	21
3.2.1 Rozsah použití smluv o lidských právech	22
3.2.2 Derogace a nederogovatelná lidská práva	23
3.2.3 Mezera v právní úpravě – vnitřní nepokoje a napětí	25
3.2.4 Deklarace minimálních humanitárních standardů	29
3.3 Případy týkající se lidských práv v kontextu ozbrojeného konfliktu	31
3.3.1 Mezinárodní soudní dvůr	31
3.3.2 Evropský soud pro lidská práva	33
3.3.3 Jiné mezinárodní lidskoprávní orgány	35
3.4 Částečné překrývání a sblížování mezinárodního humanitárního práva a mezinárodního práva lidských práv	36
Kapitola IV. Působnost norem mezinárodního humanitárního práva	37
4.1 Působnost norem ratione materiae.	38
4.1.1 Pojem ozbrojený konflikt	38
4.1.2 Klasifikace ozbrojených konfliktů	40
4.1.3 Mezinárodní ozbrojené konflikty	42
4.1.3.1 Mezistátní konflikty	42
4.1.3.2 Boje za národní osvobození	44

4.1.4	Vnitrostátní ozbrojené konflikty	48
4.1.5	Zmezinárodnělé ozbrojené konflikty	50
4.1.5.1	Konflikty s cizí intervencí	51
4.1.5.2	Konflikty za účasti jednotek OSN	53
4.1.5.3	Konflikty při rozpadu státu či odtržení části státního území	54
4.1.6	Další typy ozbrojených konfliktů	55
4.2	Působnost norem <i>ratione temporis</i>	57
4.2.1	Zahájení ozbrojeného konfliktu	58
4.2.2	Obecné uzavření míru či dosažení mírového urovnání	59
4.2.3	Výjimky z obecného pravidla	61
4.3	Působnost norem <i>ratione loci</i>	62
4.3.1	Prameny právní úpravy	62
4.3.2	Současná právní úprava místní působnosti norem mezinárodního humanitárního práva	64
4.3.3	Jiné instituty týkající se území	65
4.4	Působnost norem <i>ratione personae</i>	66
4.4.1	Státy	67
4.4.2	Mezinárodní organizace	68
4.4.3	Jednotlivci	70
4.4.4	Národně osvobozenecká hnutí	71
4.4.5	Povstalci	72
4.4.6	Mezinárodní výbor Červeného kříže	73
Část druhá. Historický vývoj a prameny		77
Kapitola I. Historický vývoj mezinárodního humanitárního práva		
.		77
1.1	Nejstarší vývoj	77
1.1.1	Válka v neolitu	79
1.1.2	Sumerové a Chetitě	80
1.1.3	Pravidla vedení válek a zacházení s nepřáteli v Egyptě	81
1.1.4	Humanizace války v nejstarších staroindických písemných památkách	82
1.1.5	Vliv buddhismu na humanizaci válek v Číně	84
1.1.6	Starozákonní představy o spravedlivé válce	84
1.1.7	Období antického Řecka	85
1.1.8	Římské pojetí spravedlivé války	87
1.1.9	Nástup křesťanství	88
1.1.10	Války ve středověku	89
1.1.11	Klasikové mezinárodního práva a právo válečné	92
1.1.12	Reformace a třicetiletá válka	93
1.1.13	Důvody měnícího se charakteru války od 18. století	94
1.2	Vývoj od druhé poloviny 19. století	96
1.2.1	Vznik ženevského práva	96
1.2.2	První haagská mírová konference	97
1.2.3	Haagské a ženevské právo	101
1.2.4	Klauzule <i>si omnes</i>	106

Kapitola II. Hlavní prameny mezinárodního humanitárního práva	108
2.1 Pojem pramen	108
2.1.1 Pravidla pro určování formálních pramenů mezinárodního práva	110
2.2 Konsenzuální prameny mezinárodního humanitárního práva.	119
2.3 Mezinárodní obyčej	127
2.3.1 Pojem obyčeje.	128
2.3.2 Konvergence, teorie dvou prvků obyčeje.	129
2.3.3 Dynamický charakter obyčeje	131
2.3.4 Obyčejové humanitární právo	133
2.4 Mezinárodní humanitární právo a obecné zásady právní	136
Část třetí. Obsahová a funkční analýza pravidel mezinárodního humanitárního práva	141
Kapitola I. Ženevské právo – ochrana obětí ozbrojeného konfliktu	141
1.1 Obecné znaky ženevského práva.	141
1.1.1 Prameny ženevského práva	141
1.1.2 Chráněné osoby a povinné subjekty	143
1.1.3 Základní zásady ženevského práva	144
1.2 Ranění, nemocní a trosečníci.	146
1.2.1 Ochrana raněných, nemocných a trosečníků	146
1.2.2 Ochrana osob a objektů zajišťujících pomoc raněným, nemocným a trosečníkům.	148
1.2.3 Ochrana rozeznávacího znaku	150
1.3 Váleční zajatci	152
1.3.1 Vymezení válečného zajatce.	152
1.3.2 Řešení pochybností o statusu válečného zajatce	154
1.3.3 Kategorie osob s odlišným nebo sporným právním postavením	155
1.3.4 Obecné zásady právní úpravy válečného zajetí	160
1.3.5 Právní úprava počátku válečného zajetí.	161
1.3.6 Právní úprava průběhu válečného zajetí.	162
1.3.7 Právní úprava konce válečného zajetí	165
1.4 Civilní obyvatelstvo.	168
1.4.1 Vymezení chráněných osob	169
1.4.2 Obecné zásady právní ochrany civilního obyvatelstva	172
1.4.3 Ochrana cizinců na území strany v konfliktu.	174
1.4.4 Ochrana civilních osob na okupovaném území	176
1.4.4.1 Zachování statusu quo na okupovaném území	177
1.4.4.2 Ochrana obyvatel okupovaného území	180
1.4.5 Ochrana internovaných civilistů.	181
1.5 Zvláště chráněné kategorie osob	184
1.5.1 Ženy	184
1.5.2 Děti	184
1.5.2.1 Obecná ochrana dětí jako členů civilního obyvatelstva	188

1.5.2.2	Základní zásady ochrany dětí v mezinárodním humanitárním právu	189
1.5.2.3	Obecná ustanovení o ochraně dětí v konfliktech nemezinárodního charakteru	189
1.5.2.4	Speciální úprava ochrany dětí	190
1.5.3	Novináři	190
1.5.3.1	Ochrana novinářů v mezinárodním humanitárním právu	192
1.5.3.2	Úvahy o posílení ochrany novinářů	195
1.5.4	Nezvěstné osoby	196
1.5.5	Mrtví	199
Kapitola II. Zásady a pravidla regulující vedení ozbrojených konfliktů, haagské právo, zakázané způsoby a prostředky vedení války		
		201
2.1	Zásada vojenské nutnosti	201
2.2	Zásada rozlišování	208
2.2.1	Vojenské objekty	217
2.3	Zásada proporcionality	229
2.4	Zásada zakazující zbytečné útrapy	237
2.5	Některé zakázané způsoby vedení války	246
2.5.1	Přímé útoky proti civilistům, objektům civilního rázu a terorizování civilního obyvatelstva	246
2.5.2	Nerozlišující útoky	249
2.5.3	Přímé útoky proti nebráněným místům	250
2.5.4	Hladovění civilních osob	254
Kapitola III. Zákaz použití jaderných zbraní		
		257
3.1	Posudek Mezinárodního soudního dvora týkající se legality hrozby nebo použití jaderných zbraní	258
3.2	Zákaz použití jaderných zbraní z hlediska smluvního a obecného mezinárodního práva	260
Kapitola IV. Zákaz použití chemických a bakteriologických zbraní		
		267
4.1	Zákaz použití chemických a bakteriologických zbraní v období do konce 60. let 20. století	267
4.1.1	Prostředky pro potlačování nepokojů	271
4.2	Zákaz použití chemických a bakteriologických zbraní od 70. let 20. století do současnosti	272
4.2.1	Zákaz použití bakteriologických zbraní	272
4.2.2	Úmluva o zákazu chemických zbraní	275
4.2.3	Kontrolní ustanovení v Úmluvě o zákazu chemických zbraní	279
4.2.4	Vyšetřování údajného použití chemických zbraní a poskytnutí pomoci	283
Kapitola V. Zákaz použití určitých konvenčních prostředků v ozbrojených konfliktech		
		286
5.1	Petrohradská deklarace	286
5.2	Zákaz rozšiřujících nebo zplošťujících střel	287
5.3	Zákaz jedů	287

5.4	Zákazy týkající se námořní války	287
5.5	Úmluva o zákazu použití některých konvenčních zbraní	289
5.5.1	Protokol o nezjistitelných střepinách	290
5.5.2	Protokol o zápalných zbraních	292
5.5.3	Protokol o laserových oslepujících zbraních	296
5.5.4	Protokol o zákazu nebo omezení použití min, nástražných min a jiných prostředků	298
5.5.5	Dodatek k protokolu z roku 1996.	304
5.5.6	Protokol o výbušných pozůstatcích války	311
Kapitola VI. Smíšené instrumenty v oblasti zákazu konvenčních zbraní		314
6.1	Úmluva o úplném zákazu protipěchotních min.	314
6.2	Úmluva o zákazu kazetové munice.	321
Kapitola VII. Hlavní hlediska ochrany kulturních statků.		326
7.1	Vývoj konceptu ochrany před přijetím Haagské úmluvy z roku 1954 a jejich dvou protokolů z let 1954 a 1999.	326
7.1.1	Historický vývoj	326
7.1.2	Haagské úmluvy z roku 1907 a Washingtonský pakt z roku 1935.	326
7.1.3	Důvody pro vypracování Haagské úmluvy z roku 1954	328
7.2	Hlavní body Haagské úmluvy z roku 1954 a jejího protokolu z roku 1954	328
7.2.1	Úvod	328
7.2.2	Poznávací znak úmluvy	330
7.2.3	Zvláštní ochrana	330
7.2.4	Časové uplatňování úmluvy	332
7.2.5	Ochrana kulturních statků v ozbrojených konfliktech jiných než mezinárodní povahy	332
7.2.6	Trestní opatření	333
7.2.7	Provádění úmluvy.	334
7.2.8	Kontrolní systém úmluvy	334
7.2.9	První protokol z roku 1954.	335
7.2.10	Statut úmluvy a jejího prvního protokolu z roku 1954	335
7.2.11	Důvody pro přezkoumání úmluvy	335
7.3	Ochrana kulturních statků za ozbrojeného konfliktu ve dvou Dodatkových protokolech z roku 1977 ke čtyřem Ženevským úmluvám z roku 1949 a stanoví Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii a Mezinárodního trestního soudu	336
7.3.1	Příslušné ustanovení obou Dodatkových protokolů z roku 1977.	336
7.3.2	Statut Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii	337
7.3.3	Římský statut Mezinárodního trestního soudu.	337
7.4	Druhý protokol k haagské úmluvě z roku 1999	338
7.4.1	Úvod	338
7.4.2	Ustanovení o zabezpečení a šetření kulturních statků	338
7.4.3	Zvýšená ochrana.	340
7.4.4	Trestní aspekty	340

7.4.5	Institucionální otázky	341
7.4.6	Různé	342
7.5	Úloha Sekretariátu při provádění haagské úmluvy z roku 1954 a dvou protokolů z let 1954 a 1999	342
7.5.1	Úvod	342
Kapitola VIII. Úprava vnitrostátních ozbrojených konfliktů v mezinárodním humanitárním právu		344
8.1	Vývoj právní úpravy	344
8.1.1	Období do roku 1949, uznání za bojující stranu a za povstalce	344
8.1.2	Vznik samostatné právní úpravy vnitrostátních konfliktů v letech 1949–1989	347
8.1.3	Období po roce 1989, nové výzvy a postupná proměna právní úpravy	349
8.2	Současná právní úprava, znaky a prameny	352
8.2.1	Znaky současné úpravy	352
8.2.2	Prameny současné úpravy	354
8.3	Společný článek 3 Ženevských úmluv z roku 1949	356
8.3.1	Rozsah použití	357
8.3.2	Obsah	357
8.3.3	Přínos	360
8.3.4	Nedostatky	362
8.3.5	Společný článek 3 v praxi	362
8.4	Dodatkový protokol II z roku 1977 k Ženevským úmluvám ...	363
8.4.1	Rozsah použití	363
8.4.2	Obsah	365
8.4.3	Přínos	368
8.4.4	Nedostatky	369
8.4.5	Dodatkový protokol II v praxi	370
8.5	Další smluvní prameny úpravy	371
8.5.1	Mezinárodní smlouvy haagského práva	371
8.5.2	Mezinárodní smlouvy smíšené povahy	374
8.6	Obyčejové právo platné za vnitrostátních ozbrojených konfliktů	376
8.7	Úprava vnitrostátních ozbrojených konfliktů	378
Část čtvrtá. Závazky a odpovědnost za porušení mezinárodního humanitárního práva		381
Kapitola I. Implementace mezinárodního humanitárního práva ..		381
1.1	Povinnost dodržovat mezinárodní humanitární právo	381
1.2	Implementační opatření	383
1.2.1	Preventivní opatření	384
1.2.1.1	Šíření znalostí mezinárodního humanitárního práva	384
1.2.1.2	Postižitelnost porušení mezinárodního humanitárního práva	387
1.2.1.3	Právní poradci v ozbrojených silách	387
1.2.1.4	Kvalifikovaný personál	388

1.2.1.5	Systém disciplíny v ozbrojených silách.	388
1.2.1.6	Výměna ověřených překladů smluv.	389
1.2.1.7	Zavádění nových zbraní.	389
1.2.1.8	Preventivní opatření proti následkům útoku	389
1.2.1.9	Organizace civilní obrany	390
1.2.1.10	Uznání a zmocnění nestátních zdravotnických jednotek	391
1.2.1.11	Chráněné zóny	391
1.2.1.12	Ochranné mocnosti	391
1.2.1.13	Identifikace osob a objektů	391
1.2.2	Kontrolní opatření	392
1.2.2.1	Ochranné mocnosti	392
1.2.2.2	Mezinárodní výbor Červeného kříže	396
1.2.2.3	Vyšetřování údajných porušení ženevských úmluv. Mezinárodní vyšetřovací komise	404
1.2.3	Represivní opatření	407
1.2.3.1	Vynucení mezinárodního humanitárního práva.	407
1.2.3.2	Odpovědnost fyzických osob za porušení mezinárodního humanitárního práva	411
Kapitola II. Mezinárodní odpovědnost v mezinárodním humanitárním právu		415
2.1	Odpovědnost států	416
2.1.1	Základy odpovědnosti.	416
2.1.2	Přičitatelnost chování státu.	417
2.1.3	Standard kontroly v judikatuře mezinárodních soudů	420
2.1.4	Okolnosti vylučující protiprávnost.	426
2.1.5	Obsah a formy mezinárodní odpovědnosti.	432
2.1.6	Stupně odpovědnosti, mezinárodní zločin státu.	436
2.1.7	Uplatňování odpovědnosti, aktivní legitimace.	438
2.1.8	Odškodnění individuálních obětí závažných porušení mezinárodního humanitárního práva	440
2.2	Odpovědnost mezinárodních organizací	445
2.2.1	Přičitatelnost chování mezinárodní organizací.	449
2.2.2	Protiprávnost chování.	452
2.2.3	Povinnost kompenzace.	456
2.3	Odpovědnost nestátní strany v konfliktu.	457
2.3.1	Nepřímá odpovědnost za činy nestátní strany v konfliktu.	458
2.3.1.1	Odpovědnost státu za činy nestátní strany v konfliktu	458
2.3.1.2	Odpovědnost jednotlivců za činy nestátní strany v konfliktu	460
2.3.2	Přímá odpovědnost za činy nestátní strany v konfliktu	461
Kapitola III. Trestní postih porušení mezinárodního humanitárního práva		467
3.1	Porušení mezinárodního humanitárního práva jako zločiny podle mezinárodního práva	467
3.1.1	Počáteční vývoj válečných zločinů	467
3.1.2	Závažná porušení Ženevských úmluv z roku 1949	472

3.1.3 Statuty a judikatura mezinárodních trestních tribunálů	475
3.1.4 Válečné zločiny v Římském statutu Mezinárodního trestního soudu	480
3.2 Stíhání válečných zločinů na vnitrostátní úrovni	483
3.3 Mezinárodní a smíšené trestní tribunály	488
3.4 Mezinárodní trestní soud	494
Závěr	499
Summary	503
Seznam použité a doporučené literatury	507
Věcný rejstřík	529